

ІНТЕГРАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННИХ ПРАКТИК У НАВЧАННЯ: ДОСВІД ЕКОЛОГІЧНИХ СТЕЖОК

Вітенко І.М., Миколів З.П.

i.vitenko@ippo.edu.te.ua z.mykoliv@ippo.edu.te.ua

Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти

The article considers effective approaches to integrating environmental protection practices into the educational process through the creation and use of ecological trails. It is demonstrated how this form of work combines education, upbringing and practical activities of students, forming ecological competence, critical thinking and a responsible attitude towards the environment. The integration potential of eco-trails as a modern pedagogical technology that combines traditional and digital educational tools, contributing to the formation of students' ecological culture, is emphasized.

Key words: *ecological trail, environmental education, environmental practices, integration, interdisciplinary connections.*

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства однією з найактуальніших проблем сучасності є проблема екологізації свідомості населення, адже незалежно від віку, освіти й соціального статусу людини, звички екологічно грамотної особистості виступають гарантом якісної взаємодії людини з світом природи.

Екологічна освіта – це не просто модний тренд, а життєво важлива необхідність для збереження нашої планети для майбутніх поколінь. Вона охоплює широкий спектр знань, навичок та цінностей, що дозволяють людям розуміти взаємозв'язки між людською діяльністю та навколишнім середовищем, а також брати активну участь у вирішенні екологічних проблем [3].

Сучасні екологічні виклики, такі як зміна клімату, забруднення довкілля, втрата біорізноманіття, вимагають від суспільства нових підходів та рішень. Екологічна освіта відіграє вирішальну роль у: підвищенні екологічної свідомості, формуванні розуміння взаємозв'язків у природі та наслідків людської діяльності, розвитку екологічної відповідальності, формуванні навичок вирішення екологічних проблем, залученні до активної екологічної діяльності [1].

В умовах глобальних екологічних загроз, просте засвоєння знань про природу вже недостатнє. Суспільство потребує випускника, який не лише знає, але й вміє діяти відповідально. У цьому контексті екологічна стежка постає як унікальний та дієвий інструмент, що дозволяє перейти від теорії до практики.

Сучасна школа стоїть перед непростим завданням: не просто навчити, а виховати людину, яка вміє берегти світ навколо себе. Екологічна освіта давно вийшла за межі підручників і лабораторних дослідів. Вона шукає живі форми – ті, що пахнуть лісом, дзвенять пташиним співом і дають відчуття особистої причетності до природи.

В практиці екологічної освіти все ширше використовуються різноманітні підходи і методи навчання безпосередньо в природі, одним з яких є екологічна стежина. Її призначення полягає в тому, щоб забезпечити учням можливість спостерігати природні об'єкти і явища, знайомитись з найтипівішими та унікальними для конкретної місцевості природними ландшафтами, пам'ятками природи, а також характерними проявами антропогенного впливу на природне оточення.

Що ми розуміємо під «екологічною стежкою»? Це не просто туристичний маршрут. Це – «лабораторія просто неба», спеціально обладнаний освітній простір, де кожен об'єкт – чи то дерево, мурашник, чи історична пам'ятка – стає дидактичною одиницею.

Її ключова цінність полягає саме в інтеграційному потенціалі:

- Інтеграція теорії та практики при якій здобувачі освіти отримують можливість застосувати знання з біології, географії чи хімії безпосередньо «в полі», проводячи спостереження та дослідження.

- Інтеграція навчання та виховання – формується не лише знання, але й ціннісне ставлення. Емоційне сприйняття краси природи та усвідомлення її вразливості є потужним виховним чинником.

- Інтеграція предметів: маршрут стежки стає канвою для реалізації міжпредметних зв'язків. Тут поєднуються природничі науки, історія рідного краю, література (описи природи) та навіть мистецтво (пленери).

- Інтеграція освітньої та природоохоронної діяльності, що є ключовим аспектом при формуванні екологічної культури. Учні не просто вивчають природу – вони стають суб'єктами її захисту. Діяльність на стежці передбачає моніторинг стану довкілля, очищення територій, догляд за рослинами, виготовлення годівничок. Таким чином, природоохоронна практика стає органічною частиною навчального процесу.

Навчальна екологічна стежка має бути добре обладнаною та інформаційно насиченою. Кожна її ділянка – це своєрідна модель, яка містить певні аспекти екологічної проблеми, природних знань. Наприклад, знайомство з видовим складом рослинного і тваринного світу окремих унікальних об'єктів, що репрезентують пам'ятку природи та історії [2].

Перехід від теоретичної моделі до практичної реалізації вимагає методичної підтримки та творчого підходу з боку педагогів. Яскравим прикладом цього є досвід Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

З метою вдосконалення фахових компетентностей педагогів та популяризації інноваційних форм екологічної освіти, в рамках регіонального експерименту «ЕКО-школа» було проведено обласний конкурс на кращу методичну розробку екологічної стежини.

Конкурс проводився з метою вдосконалення фахових компетентностей педагогічних працівників, розвитку їх творчого потенціалу, пошуку нових форм, методів і прийомів навчання, педагогічних технологій та підходів до освітнього процесу, а також з метою популяризації екологічної освіти населення через розроблені маршрути.

На конкурс було подано 34 розробки з 30 закладів загальної середньої освіти області – це свідчить не лише про зацікавленість темою, але й про наявність у педагогів значного банку інноваційних ідей.

Проведення конкурсу сприяло професійному самовизначенню і самовдосконаленню педагогічних працівників, розвитку інноваційного педагогічного мислення, реалізації творчого потенціалу, підвищення рівня науково-дослідницької та методичної культури, дало змогу узагальнити та популяризувати досвід інноваційної екологічної діяльності педагогічних працівників Тернопільської області.

Журі конкурсу відзначило високий рівень робіт, їхню інноваційність, креативність та оригінальність. Педагоги продемонстрували вміння поєднувати різні форми та методи роботи, ефективно використовувати цифрові технології (наприклад, QR-коди на зупинках стежки) та створювати інтегровані уроки.

Представлений досвід довів, що екологічні стежки є дієвим інструментом для досягнення цілей Нової української школи. Розробки були чітко спрямовані на:

- Формування ключових компетентностей, зокрема екологічної – здатності приймати відповідальні рішення та діяти з мінімальною шкодою для довкілля.

- Реалізацію наскрізних змістових ліній, в першу чергу «Екологічна безпека та сталий розвиток» і «Здоров'я і безпека».

Таким чином, конкурс узагальнив та популяризував реальний досвід інтеграції природоохоронних практик у навчання. Він показав, що вчителі області успішно використовують потенціал екологічних стежок для формування свідомого та дбайливого ставлення учнів до природи.

Конкурсні роботи зібрані у методичному посібнику – Прикладні аспекти формування екологічного освітнього середовища через призму діяльності екологічних стежин: методичний посібник/ уклад. І. М. Вітенко, Л. А. Кучер, З. П. Миколів — Тернопіль: Тернопільський ОКІППО, 2023. 432 с. Даний посібник розміщено на сайті лабораторії STEM-освіти <https://ekolabnauka.wordpress.com>.

Матеріали розміщені у посібнику сприятимуть професійному самовизначенню і самовдосконаленню педагогічних працівників, розвитку інноваційного педагогічного мислення освітян, реалізації творчого потенціалу педагогів, підвищення рівня науково-дослідницької та методичної культури, впровадження основних положень Концепції «Нова українська школа» у практику роботи вчителя, узагальненню та популяризації досвіду інноваційної екологічної діяльності педагогічних працівників Тернопільської області.

Інтеграція природоохоронних практик у навчання – це не опція, а вимога часу. Досвід використання екологічних стежок доводить, що це один із найефективніших шляхів для досягнення цієї мети.

Екологічна стежка перетворює учня з пасивного спостерігача на активного діяча та дослідника. Вона органічно поєднує освіту, виховання та реальну природоохоронну роботу, формуючи не просто суму знань, а екологічну культуру – фундамент для сталого розвитку нашого суспільства.

Список використаних джерел:

1. Екологічна освіта: новини і просвітницькі проекти. URL: <https://premera-veka.kherson.ua/ekologichna-osvita-novyny-i-prosvitnyczki-proekty/>
2. Миколів З. П. Екологізація освітнього процесу через призму діяльності екологічних стежок/ Інновації в сучасній освіті: український та світовий контент: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф., (Тернопіль, 09-10 червня, 2022) [ред. кол.: В. Чернякта ін.] ; Тернопільський ОКІППО. Тернопіль: ТОКІППО, 2022 С168-171.
3. Прикладні аспекти формування екологічного освітнього середовища через призму діяльності екологічних стежин: методичний посібник. Укладачі І. М. Вітенко, Л. А. Кучер, З. П. Миколів. Тернопіль: ТОКІППО, 2023. 432 с.

РОЛЬ СУЧАСНИХ ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ЕКОЛОГІЧНІЙ ОСВІТІ

Чернюк Г.В., Касіяник І.П., Матвійчук Б.В., Матуз О.В.

heography@kpmu.edu.ua

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Geography has always performed several functions: general education; worldview; geographical education is needed to solve the problems of rational nature management and environmental protection and solve socio-economic tasks. Almost all modern environmental problems are essentially geographical, and geography is important not only as a cognitive science, but also as a scientific-practical, constructive science. The close links of modern constructive-geographical research with environmental problems can be followed by the teaching on geotechnical systems. The foundation of environmental education is natural sciences, especially geography and biology.

Key words: *modern geography, environmental education, research directions, geosystems, ecosystems.*

Задовго до епохи науково-технічної революції, біля 1900 року географи відкрили, що навколишня природа складається не з набору розрізнених предметів і явищ, а з їх